

Intent cronològic sobre la lluita conservacionista per S'Albufera

per Jesús R. Jurado
membre del GOB,
ornitòleg de camp

S'Albufera ha estat sempre un recurs aprofitable per l'home. Al llarg de la història, una sèrie d'utilitzacions han implicat, emperò, unes progressives i profundes transformacions que han menat a la zona humida, ja en temps actuals, a una perillosa degradació ecològica i paisatgística.

Pot considerar-se que, fins a principis del segle XVIII, S'Albufera va romandre en el seu estat natural i, a partir de llavors, amb les primeres excavacions de síquies dins Sa Marjal començà una transformació que encara no s'ha detingut. Primer, les successives fases d'ocupació de Sa Marjal; més tard, les dessecacions empreses per Hope i Bateman; i en 1934, al nord del Llac Menor, començà la urbanització de l'Hotel Golf, com un presagi del més brutal desmantellament dels valors naturals d'una zona en pro d'una indústria turística basada en la consecució dels doblers fàcils, i sense el més mínim indicatiu de planificació, i molt manco de respecte a la naturalesa i al paisatge. El darrer cop seriós rebut per S'Albufera ha estat la construcció i posada en marxa de la Central Tèrmica d'Es Murterar, ja en els nostres dies.

En el conegut mapa de Mallorca del Cardenal Despuig de l'any 1784 podem llegir a la vinyeta d'Alcúdia: «...té en el seu territori la celebrada albufera, llacuna de moltíssima utilitat i recreació, essent innumerables les aus que crien en ella». Després d'aquestes paraules passaren segles abans que qualcú se'n recordàs de la maresma desinteressadament, pensant exclusivament en la seva conservació.

Palma, i anys més tard, al principi de la dècada dels setanta, una còpia del reportatge arribà a les Illes i, amb ella, es va poder realitzar una important campanya divulgadora.

En aquelles dates, es funda a Espanya la primera associació conservacionista del país, ADENA, i automàticament el Dr. Bernis, catedràtic de Cordats de la Complutense de Madrid, va alçar la seva veu per a demanar la protecció oficial de S'Albufera. Poc després, un jove i inquiet grup de naturalistes d'afició inaugura al «Diario de Mallorca», el 26 de maig de 1971, una pàgina setmanal dedicada a la divulgació i defensa dels valors naturals de les nostres Illes. Per primera vegada seran veus mallorquines les que exigiran la conservació de S'Albufera.

A les pàgines del 23 de juny del 71 (la tercera) i del 5 de novembre del 72 trobam els primers articles monogràfics sobre la més important zona humida de Mallorca. Estaven signats p'en Joan Mayol i en Miquel Rayó. Es de justícia dir que aquella pàgina

L'any 1965, es celebra un congrés del Bureau MAR —entitat dependent de la UICN (Unió Internacional per la Conservació de la Naturalesa i dels recursos)— a Les Saintes Maries, per la salvaguarda de les zones humides europees. Hi és present el Dr. Bernis, responsable de la SEO (Societat Espanyola d'Ornitologia) i és gràcies a ell que en el llistat dels espais a protegir figura S'Albufera dins la categoria B, només superada pel Delta de l'Ebre, Doñana i Daimiel, entre les zones humides espanyoles. En aquell moment, a Espanya, ni cas.

Poc després, S'Albufera era exhibida a mitja Europa inclosa a un documental titulat «Mallorca Observed», realitzat per la BBC, per a la inauguració del seu primer programa en color. Els realitzadors de la TV anglesa, en declaracions a la premsa balear, protestaven per les dessecacions i alteracions de què era víctima S'Albufera. La pel·lícula, en què també es desaprovava la sistemàtica destrucció de la zona humida, fou exhibida a la Fira de Mostres de

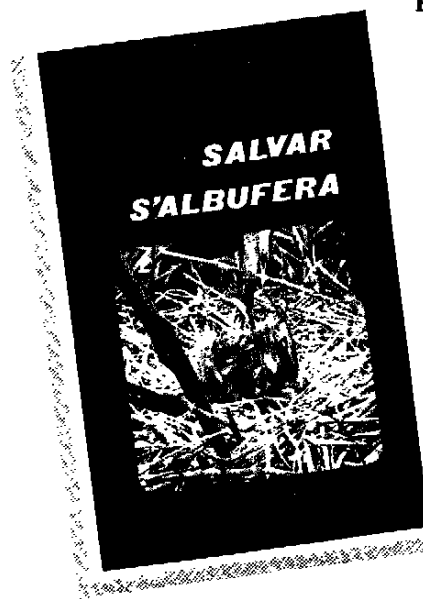

Foto de la portada del llibre «Per què volem salvar S'Albufera»

de «**Defensa de la Naturalesa**» fou una autèntica pionera en allò que, a espais fixos conservacionistes a la premsa de tot l'Estat Espanyol, es refereix. En aquesta popular secció del «Diario de Mallorca», guardonada amb el premi Ciutat de Palma de periodisme, que deixà de publicar-se devers el novembre del 78, i al llarg de la seva perllongada existència foren moltes, incomputables, les ocasions en què, d'una o altra manera, sorgí el tema de la destrucció i de la salvació de S'Albufera, i se'n proposà ja l'adquisició pública.

El darrer dia de l'any 1973, aquell primitiu grup de col·laboradors del Diario de Mallorca, amb alguns amics més, contactats a través de la Societat d'Història Natural de les Balears, fundà el GOB (Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa), associació que des dels seus principis d'estudi, divulgació i defensa de l'entorn, sempre tindrà present la conservació de S'Albufera. En veritat, aleshores fou quan començà un moviment de conscienciació per la gran pèrdua que significava el deteriorament progressiu de la zona humida.

A finals de 1975 els membres del GOB, Ives Hennechart i Gabriel Pomar, redacten un primer «**Informe Parcial sobre la dessecació i destrucció de S'Albufera**». A la vista d'aquell modest estudi, en el desembre del mateix any el GOB junt amb l'Obra Cultural Balear denuncia davant la Direcció General d'Urbanisme del Ministeri de la Vivienda les dessecacions que s'estan produint a l'àrea de S'Albufera, a les zones del Pont dels Anglesos i del Llac Esperança. En principi, les dessecacions són aturades pel Ministeri a través dels Ajuntaments de Muro i d'Alcúdia. Els fets varen tenir un gran ressò a nivell nacional i les notícies sobre el cas, a més de per la premsa balear, varen ésser publicades en nombrosos «papers» com: La Codorniz, Cuadernos para el diálogo, ABC, Avui, Trofeo, etc.

Una vegada destapat el cas de les dessecacions fetes amb les cendres calentes de la central elèctrica de GESA a Aucanada, va ser molt important provar el nivell d'interès que existia al nostre país davant els atemptats ecològics. Fòrem testimo-

nis d'excepció de l'al·luvió de cartes adreçades pels més variats organismes al Govern Civil i a la delegació provincial del Min. de la Vivienda. Les contínues sol·licituds de protecció per S'Albufera, que es venien repetint al llarg del que Júiem de dècada, —Segona Assemblea Nacional de Turisme; en 1973, el Consell Superior d'Investigacions Científiques; les Primeres i Segones Convencions d'Associacions d'Amics de la Naturalesa celebrades a Pamplona i a Oviedo, en 1974 i 75, respectivament...—, varen fer que els agreujats problemes que patia una de les nostres més preuades zones humides no caiguessin en oblit.

En aquell any de 1976, quan veraderament quedà patent la voluntat de conservar S'Albufera, el GOB va emprendre un sens fi d'actuacions que deixarien molt clar que, per amplis sectors de les illes, i encara d'Espanya i d'Europa, la conversió de l'amenaçada maresma en àrea estrictament protegida era des d'aquell moment quelcom inexcusable i indeturable. La primera meta va ésser divulgativa: la gent havia de saber què era S'Albufera, Propietat privada des de sempre, o quasi, el poble no sabia bé què era; maldament, això sí, li sonava a quelcom així com el «coto» privat de caça de notòries personalitats d'èpoques avui en període d'extinció.

L'ADENA d'aquells temps preocupada pel futur de S'Albufera va fer participar, de la mà d'en Fèlix Rodríguez de la Fuente, Joan Mayol i Xesc Moll, membres destacats del GOB, en un programa radiofònic de gran audiència a nivell nacional. Poc després, el grup de naturalistes encarregats dels capítols dedicats a Balears incloses en la fonamental obra «**Natura, Ús o Abús. Llibre Blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans**», coordinada p'en Ramon Folch, veuen editat el llibre amb la inclusió del tema de S'Albufera. Al mateix temps, les dessecacions en la zona continuen, i el més d'abril d'aquell any també quedà marcat per un abocament de peixos morts en les aigües del Lago Esperanza. Les veus dels naturalistes clamen i són amplament reflectides a la premsa balear. Es comença a demanar a la Diputació Provincial que salvi S'Albufera.

Durant la mateixa primavera del 76, té lloc l'estrena i posterior oferiment a col·legis i centres culturals d'un audiovisual titulat: «**Albufera, 1976: mèrits per a ésser Parc Natural**». Promogut pel GOB, es va realitzar amb les millors fotografies dels naturalistes de l'associació. També s'edità per part del GOB el que sense dubte és el primer de l'avui immensa col·lecció d'adhesius de caràcter ecologista de Mallorca. Poc abans, s'havia editat el que va ésser pioner a totes les illes, també dedicat a una altra zona humida en perill: S'Albufera des Grau, a Menorca. Com és lògic, a l'adhesiu pro-Albufera hom va donar-li la màxima difusió.

Una fita important per a la divulgació dels valors de S'Albufera va ésser l'edició del fulletó «**Per què volem salvar 'Albufera?**». Va poder ésser editat pel GOB gràcies a la col·laboració de nombroses entitats, algunes d'elles totalment incongruents amb la seva pròpia actuació: Ajuntament d'Alcúdia, col·legi d'Arquitectes, La Caixa, Gràfiques Miramar, Sa Nostra, GESA, ADENA i l'ICONA. L'opuscle també contava amb un bon nombre de fotografies en color i la seva llarga tirada va permetre que assolís una molt respectable difusió; fins i tot, Televisió Espanyola va convidar l'autor d'aquest article a presentar el fulletó esmentat en un popular programa de la primera cadena.

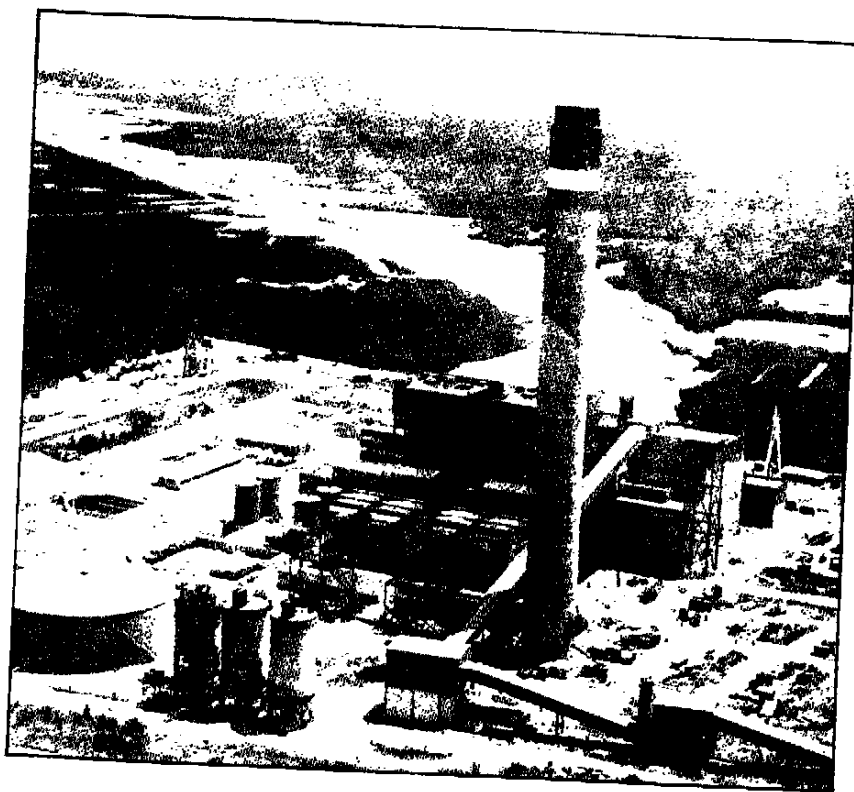
La distribució dels 50.000 exemplars de la tirada donà als conservacionistes la resposta desitjada. Automàticament començaren a arribar cartes de suport i ajudes des de qualsevol racó d'Europa, inclosa Espanya. Moltes missives eren enviades també als ajuntaments de Muro i d'Alcúdia i a la Diputació Provincial o al Govern Civil.

El GOB, decidit a pressionar sobre la Diputació, emprèn una gran operació de recollida de signatures de suport que arribaren de tot el món. A més dels naturalistes del GOB, tengueren un gran paper en aquesta acció, dins l'àrea anglesa, el matrimoni d'ornitòlegs residents al Port de Pollença, Eddie i Pat Watkinson, que sempre mostraren una extraordinària preocupació per S'Albufera, i que han fet passar per aquest lloc autèntiques legions d'observadors d'aus.

De col·laboració extraordinària ha de qualificar-se també l'organització naturista «Puertas abiertas» de n'André Torcqué, que, a més de recollir molts de centenars de signatures, a finals de l'any tenien acabada per la seva distribució una traducció al francès del fulletó sobre S'Albufera. La Diputació estava decidida a crear Parcs Naturals a les Illes, emperò amb un concepte xato i totalment erroni, com ara el de comprar finques com més econòmiques millor sense tenir en compte per a res els valors ecològics d'aquestes finques. Davant un cert interès d'alguns diputats, com fou el Sr. Anguera, es va decidir presentar davant l'organisme esmentat un document sol·licitant la iniciació de l'expedient de declaració de Parc Natural a favor de S'Albufera, document que quedà redactat a l'octubre 1976. No obstant, com que no es veia cap bona disposició a nivell de Presidència, també es va decidir, de cara a l'entrega dels milers i milers de firmes recollides, esperar el canvi polític que es veia més imminent del que en realitat va ésser. Així doncs, l'any 1976 pot dir-se que es va tancar recollint firmes en una acció de carter, que va consistir a situar gent a totes les benzineres demanant el suport als ocupants dels vehicles que s'hi aturaven.

L'any 1978, amb els medis conservacionistes preocupats per la futura construcció de la central tèrmica d'Es Murterar a les proximitats de S'Albufera, el GOB presenta davant del President del Consell General Interinsular una instància datada l'octubre, sol·licitant la protecció de S'Albufera. L'arribada de la pre-autonomia animava els naturalistes, i la instància fou acompanyada dels plec que contenien les més de 30.000 firmes recollides i tots els documents i cartes de suport que s'havien rebut fins aleshores. Dins aquest mateix any, el GEM edità el seu calendari i al full corresponent als mesos de març i juny presenta un dibuix demostratiu de la preocupació pel deteriorament de la zona humida.

A l'espera d'una resolució del Consell, el GOB visita el futur emplaçament de la Central d'Es Murterar i rep per part del personal especialitzat de GESA tota casta d'aclaracions i de seguretat sobre el projecte. Aquests

Fàbrica d'Es Murterar

projectes foren impugnats al seu dia per pagesos, empresaris turístics i Jefatura d'ICONA, però no foren considerats negatius del tot pels grups ecologistes aleshores actius, especialment pel GOB que únicament coneixia els plans de forma parcial, i en la dialèctica de la badia d'Alcúdia, el GOB pensà que la central podia ser un fre per al creixement turístic que tan greument amenaça S'Albufera. Així i tot, problemes com els que suposaran les línies d'alta tensió, les apertures de camins i vials, la instal·lació i futures fuites de les canonades de refrigeració, la contaminació procedent de la xemeneia per cendres i SO₂, la presència de torres meteorològiques i els vessaments a la zona de Sa Pobla amb cendres precedents de la central, seran punts de fricció amb GESA i objecte d'exigències conservacionistes del GOB.

L'any 1979 comença amb l'edició d'un altre calendari del GEM en, al full corresponent als mesos de març-abril, figura i és criticada la construcció de la central d'Es Murterar.

Quasi al mateix temps, es pro-

dueix la resolució damunt S'Albufera per part del Consell General Interinsular en un sentit totalment dilatori, sol·licitant a entitats, particulars i a ICONA la realització d'estudis que puguin servir el dia de demà, si arriba el cas, per la declaració d'espai natural protegit. El GOB lamenta la decisió del Consell en una duríssima carta feta pública a tota la premsa balear. Com a afegitó, el premi Ciement, atorgat anualment pel GOB als qui destaquen en la lluita contra la conservació de l'entorn, recau sobre el Conseller Miquel Duran, que va tenir la gosadia d'afirmar que els grups ecologistes només afavorien les multinacionals...

En aquest estat de coses era evident que la lluita per la conservació de S'Albufera hauria de seguir amb redoblades forces fins avui. Tal vegada per, tan aprop en el temps, ens trobam mancats de perspectiva; però, encara així hem de recordar algunes fites importants: en primer lloc hi ha el fet que els estudis, observacions, campanyes d'anellament, etc., efectuats a l'interior de S'Albu-

fera per membres del GOB no s'hagin interromput fins avui; i en segon terme, dins l'àmbit de la divulgació, dos llibres editats l'any 1978 i que el 1979 obtenen la seva gran difusió vénen a il·lustrar millor, si cal, al poble damunt els valors de S'Albufera. **Els aucells de les Balears**, del biòleg Joan Mayol, editat per l'Ed. Moll, ressalta el valor ornitològic de zones humides com S'Albufera; i l'editorial INCAFO, en la seva **Guia Ecològica de Balears**, amb un capítol íntegre dedicat a aquell espai natural, i amb una tirada adquirida per Sa Nostra i amplament difosa gratuïtament posen a l'abast de qualsevol, si bé per damunt, el problema que representaria la pèrdua de la marisma de la badia alcudienca.

Dins el mateix 1979, l'ICONA encarrega al Departament de Geografia de la Fac. de Fil. i Lletres un profund estudi damunt l'àrea que, si bé obra en poder de l'ICONA des de fa molt de temps, no ha estat donat a conèixer públicament fins el passat 30 de gener de 1985.

El 1981, al llarg d'un congrés que

celebrà a Mèxic la Unió Geogràfica Internacional, a proposta del Dr. Bartomeu Barceló, geògraf, la Comissió de Problemes Ambientals demana la conservació de S'Albufera i encara més prop de nosaltres situam per part del GOB la presentació de la conservació de l'àrea al poble de Muro. Els projectes eren, emperò, molt tendres encara.

Després vengueren les edicions de l'ICONA del catàleg d'Espais Naturals d'Interés, la visita d'en Peter Conder, membre destacat de la RSPB i consultor del ICBP. Expert en recuperació i gestió de zones humides com a hàbitats de vida salvatge, el seu informe és determinat per convèncer els més escèptics. Dins el segon certamen de fotografia del Medi Ambient organitzat pel GOB, es crea un premi especial per a imatges de S'Albufera, patrocinat pel Foment de Turisme.

I acabam aquesta breu ressenya amb l'edició d'un pòster fotogràfic a tot color, promogut pel GOB i patrocinat per na Pat Watkinson i el Comité Internacional per a la Protecció

dels Aucells Migratoris, a principis de 1983. El lema d'aquest cartell era i és: «**S'Albufera, Reserva Natural, ara!**».

En veritat, no hi ha dubte que la valuosa decisió del Govern de la Comunitat Autònoma d'iniciar les gestions per a la compra d'amples extensions a S'Albufera venia molt ben enrobada per tota una plèiade de persones i d'organitzacions des de molt de temps enrera. Sembla que s'acosta el moment de deixar de patir a la fi per la conservació de S'Albufera. Comencem, doncs, a fer feina tots per la consecució d'un autèntic Parc Natural, en el qual s'ajuntin els interessos de l'entorn i de les espècies a conservar i potenciar, i una clara finalitat didàctica i d'esbargiment per l'home.

Per aconseguir-ho, no oblidi el Govern que, a més dels seus mitjans i de la nostra col·laboració, la dels naturalistes, té per damunt la mirada exceptuant esperançada de molts de milers de persones sensibles, que somnien en una Albufera sense temors.

JESÚS R. JURADO